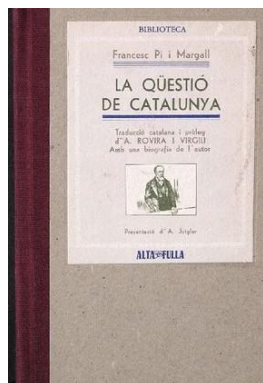

La qüestió de Catalunya, Francesc Pi i Margall

La història ha demostrat a bastament els riscos que suposa defensar a l'Estat espanyol una opció altra que l'estrictament unitarista. Ésser partidari d'una altra proposta territorial significa estar abocat a la incomprensió, a la demonització —quan no a l'insult. En realitat, pel mer fet de declarar-te'n, passes automàticament a ésser considerat *sospitós*. Un mica menys que si et confesses sobiranista—!*Ave Maria Puríssima!*, *!Santiago y Cierra España!*—, però sospitós al cap i a la fi.

Fàcilment podem caure en l'error de pensar que això succeeix únicament avui en dia —no cal sinó veure com els més de 275.000 votants de Bildu són considerats com a còmplices dels terroristes, en el millor dels casos—, que és un problema nou, atiat i utilitzat electoralment per PP i els seus mitjans de comunicació afins. Res més lluny de la realitat: des que l'estat espanyol començà a configurar-se com a tal, qualsevol intent de descentralització, de compartir el poder amb les *regions* o nacionalitats s'ha considerat un perill, com una xacra que calia combatre a tot preu per a la “*indissoluble unitat de la Nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols*”.

Una realitat indiscutible que és mostra amb tota la seva cruesa si hom té l'extravagant i ben poc modern costum d'immergir-se en el sempre sorprenent i agraït oceà de les llibreries de vell o de les atapeïdes i empolsegades lleixes de les biblioteques dedicades a la nostra història recent. Fent-ho, descobrirà veritables tresors com *La qüestió de Catalunya*, de Francesc Pi i Margall, l'edició facsímil de l'original del 1913 publicada per Editorial Alta Fulla l'any 1978. Una obra cabdal que ens permet conèixer el pensament del que fou, sens dubte, un dels més destacats prohoms catalans del segle XIX, i un defensor a ultrança de la tesi federalista per a la Península Ibèrica.

Nascut a Barcelona el 1824, però emigrat a Madrid als vint-i-tres anys, no trigà en prendre consciència que aquella Espanya que ell sentia —o volia sentir— tan seva s'empobria, anquilosava i s'ensorrava en un narcisisme mal entès, en una malaltissa i inhibidora obsessió per viure més dels desitjos que no pas de la realitat, de la història que no pas del present, de la *hidalgua* que no pas de la cavalleriesitat.

Ben aviat descobrí que aquella Espanya caduca, trista i atrabiliària, cega i engegada, fanàtica i ignorant, negra i ennegrida, que tan bé definí Antonio Machado una cinquantena d'anys després, estava condemnada a anar quedant progressivament arraconada dins del concert del món.

Com bé remarca Antoni Rovira i Virgili —en un esplèndid i exemplar pròleg que és tan interessant i apassionant, si no més, que el mateix el llibre que encapçala— “*Fou a les darreries del segle que en Pi i Margall sentí ferits els seus ulls per la gran claror del catalanisme.*” Una ferida, o més aviat un reconeixement, que entenem que segurament no s'hauria arribat a produir si amb anterioritat no hagués constatat que la idea d'Espanya que ell preconitzava no tan sols no era compartida quasi per ningú al centre de poder de la península, sinó que mai no podria ésser entesa ni compartida.

En aquest punt, doncs, diferim de la visió roviriana, que tendeix un xic massa subjectivament a presentar-lo com a catalanista. Una adscripció que considerem que no sostenen els articles i reflexions dels escrits de Pi i Margall inclosos a *La qüestió de Catalunya*, per més que per més que l'excel·lent prologuista se'n serveixi en el seu propòsit d'impulsar i defensar amb unghes i dents aquesta poc fonamentada hipòtesi seva. Ens temem que l'autor d'*Història dels moviments nacionals* es deixà arrossegar massa per les seves idees a l'hora de voler convertir el polític català del XIX a la seva flama catalanista. Rovira i Virgili confongué els seus desitjos —hauria volgut que el gran federalista hagués estat catalanista— amb la realitat.

Entenem que una lectura atenta i sense prejudicis de l'obra que tractem no ofereix dubtes: per a Pi i Margall el seu país era Espanya, no pas Catalunya. Ho evidencia el fet que faci servir exclusivament el terme *nació* per referir-se a l'estat espanyol, mai a la nostra terra o a cap de les altres *regions* espanyoles. Com a exemple, un paràgraf que no podria ésser més explícit pel que a la seva visió regionalista es refereix: “*De separatistes no n'hi ha a Catalunya ni enlloc d'Espanya. El que allí aspira a més és què Catalunya sigui en la nació ço que és l'Hongria a Àustria.*” (pàg. 24, el subratllat és nostre).

Això sí, un regionalisme extens, generós i respectuós amb la pluralitat lingüística, històrica i de caràcter dels diversos *pobles* i *regions* que composaven la nació espanyola. Uns *pobles* i *regions* entre els quals hi comptava, curiosament, Portugal. Un poble independent des de feia un parell de segles, però que ell considerava com una part integrant d'aquesta *nació* espanyola que propugnava i

defensava. Entre d'altres raons, perquè –amb tota la raó del món– argüïa que l'única diferència entre els pobles de Catalunya i de Portugal era que aquesta darrera havia tingut èxit en la seva revolta sediciosa, mentre que la nostra terra no.

Un estat espanyol ampliat, coincident amb la Península Ibèrica, que entenia que tan sols seria factible amb un règim federal que concedís una extensa llibertat d'actuació als diversos pobles i regions que la formaven, que els permetés de sentir-se voluntàriament integrats en el complex i enriquidor conjunt de la nació espanyola. El seu missatge no pot ésser més clar (ni tampoc, malauradament, més actual): “La cosa que hi ha en veritat en totes les províncies és la racional tendència a sortir de la tirania de l'Estat, a viure en llibertat absoluta en tot allò que a la llur vida particular es refereixi, a regir-se per autoritats pròpies i no per gent estrangera.” (Pàg. 24).

Llegint amb la perspectiva d'avui *La qüestió de Catalunya* –que inclou la traducció al català d'alguns dels capítols del llibre cabdal de Pi i Margall, *Les nacionalitats*, junt a una ben escollida i representativa antologia dels seus articles– ens adonem de com hauria pogut canviar i millorar l'estat espanyol si s'hagués pres la molèstia d'escoltar les paraules tan enraonades d'un dels seus fills nascuts a províncies... La veu d'un fill que –amb la voluntat de fer-se entendre– tot renunciant a la seva, els parlava en la llengua castellana.

Ben segur que això que alguns segueixen entestant-se en anomenar el *Reino de España* hi hauria sortit guanyant, haguera limitat el seu estancament anihilador, hauria evitat la seva indeturable davallada, hauria avançat un segle la seva modernització, i potser fins i s'hauria estalviat la més incivil de les guerres, si hagués fet cas a les avançades idees federalistes del polític català, en comptes de preferir cloure's en el plany i el victimisme infructuós de la generació del 98!

Com n'hauria arribat a ésser de diferent, l'estat espanyol si hagués optat per obrir els ulls a la realitat i acceptar l'inajornable progrés del temps i la història, fent seves les propostes de Pi i Margall, que parlava d'entesa i agermanament quan els altres insistien en l'enfrontament, que posava l'èmfasi en allò que ens unia i no pas en el que ens separava, que establia ponts de diàleg entre els pobles i les cultures peninsulars mentre els intel·lectuals espanyols de la seva època es llepaven amargament les ferides i tractaven d'imposar una unitat que era uniformitat...

Amb tot, el que és més greu és que allò que el nostre avantpassat deia l'any 1898 segueix essent perfectament vigent cent quinze anys després!

La transcripció d'un fragment del seu article *Per la federació*, publicat el 27 d'agost d'aquell any a *El nuevo régimen* no podria evidenciar-ho millor:

«Odien la federació casi tots els nostres polítics. (...) És tota una revolució això que'ls federals proposen, continuen dient: afebliria l'Estat, alteraria tot l'ordre existent, trencaria l'incompleta unitat a què hem arribat a força de segles, ens exposaria a dilaceracions cent vegades més deplorables (...).

L'unitat no és l'uniformitat. Una seria Espanya encara que fos distinta la Constitució de cada una de ses regions, sempre que correguessin a càrrec del poder central els interessos nacionals. En la separació d'aquests interessos i els interessos regionals i en el respecte mutual dels uns envers els altres hi ha la suprema garantia de l'unitat i el ordre.

Dilaceracions dins la Península no fóra difícil que n'hi hagués si se segueix i sobre tot si s'extrema l'actual règim. En la decadència i descomposició a què l'Espanya ha arribat podria en realitat succeir que aspiressin a l'independència les regions de major força i vida, desitjoses d'evitar que se n'apoderi i les rosegui la general gangrena. El més eficaç medi d'evitar-ho és l'aplicació del federalisme.

Que l'establiment d'aquest sistema constitueix una revolució, com negar-ho? Precisament perquè la constitueix el considerem ara més que mai oportú i urgent. Ho demana d'imperiosa manera la correcció dels inveterats abusos i fastigosos vicis que minen les presents institucions. No s'aconseguirà, no, per altre procediment, ni la llibertat en les eleccions, ni la mort del caciquisme, ni el desplegament de totes les forces vives, i tots els gèrmens de riquesa que la Nació tanca. És indispensable trencar la cadena que va del ministre de la Governació a l'últim alcalde, del ministre d'Hisenda a l'últim recaudador de contribucions, del ministre de Gracia i Justícia a l'últim dels jutges municipals; és indispensable en absolut que'l govern central se vegi privat de confiar l'administració de les regions i els municipis a protegits i a famolencs.»

La qüestió de Catalunya, traducció d'Antoni Rovira i Virgili, pàg. 35 i ss.
dimarts, 24 de maig del mmxi

© Xavier Serrahima 2011

www.racodelaparaula.com

Informació sobre els drets

